

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Första kammaren.

Nr 9.

Onsdagen den 31 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att riksdagsmannen, häradshövding *Fredrik Hegardt* på grund av sjukdom (luftrörskatarr med feber) är under de närmaste dagarna oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed.

Stockholm den 29 januari 1917.

Erik Tengstrand,
leg. läkare.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial, nr 9, med anledning av remiss från andra kammaren av en utav herr A. Törnkvist väckt motion;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be- myndigande för Kungl. Maj:t att besluta om vissa postavgifter; och

nr 2, i anledning av väckt motion om ändring i 23 § förord- ningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; ävensom

bankoutskottets memorial, nr 2, med överlämnande av full- mäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

Företogs val av sju ledamöter i kammarens första tillfälliga utskott, till vars behandling hänvisats de inom kammaren väckta motionerna nr 4, 11, 41, 42 samt 86.

Därvid avlämnades 135 valsedlar, som godkändes och efter partibeteckning ordnades i två särskilda grupper så, att en grupp bildades av 80 valsedlar med överskrift »nationella partiet» och en andra grupp av 55 valsedlar med överskrift »liberala samlings- partiet».

Härpå bestämdes till den utsträckning, som för utseende av föreskrivet antal ledamöter var nödigt, för vardera gruppen ord-

ningen mellan namnen å gruppens valsedlar, och blevo därvid med iakttagande av härför stadgade grunder namnen uppförda så, som här efteråt sägs:

För »nationella partiet» uppfördes såsom

- nr 1 herr Hammarskjöld,
- » 2 » Borell,
- » 3 » Forssman,
- » 4 » Magnusson, Carl,

vilka fyra namn i denna följd upptagits å gruppens alla valsedlar.

För »liberala samlingspartiet» uppfördes såsom

- nr 1 herr Alkman,
- » 2 » Åkesson, Johannes,
- » 3 » Olsson, Oscar,

vilka tre namn i denna följd uppförts å gruppens alla valsedlar.

Härefter vidtogs enligt givna bestämmelser fördelning av platserna mellan de båda valsedelgrupperna, och befunnos därvid nedannämnda personer hava blivit till ledamöter i utskottet valda i följande ordning:

herr Hammarskjöld	från »nationella partiet»,
» Alkman	» »liberala samlingspartiet»,
» Borell	» »nationella partiet»,
» Åkesson, Johannes,	» »liberala samlingspartiet»,
» Forssman	» »nationella partiet»,
» Magnusson, Carl,	» » » »
» Olsson, Oscar	» »liberala samlingspartiet».

Anställdes val av sju ledamöter i kammarens andra tillfälliga utskott, till vars behandling hänvisats de inom kammaren väckta motionerna nr 12, 13 och 40.

Därvid avlämnades 135 valsedlar, som godkändes och efter partibeteckning ordnades i två särskilda grupper så, att en grupp bildades av 80 valsedlar med överskrift »nationella partiet» och en andra grupp av 55 valsedlar med överskrift »liberala samlingspartiet».

Härpå bestämdes till den utsträckning, som för utseende av föreskrivet antal ledamöter var nödigt, för vardera gruppen ordningen mellan namnen å gruppens valsedlar, och blevo därvid med iakttagande av härför stadgade grunder namnen uppförda så, som här efteråt sägs:

För »nationella partiet» uppfördes såsom

- nr 1 herr Nylander,
- » 2 » Danström,

nr 3 herr Kjellgren,

» 4 » Tisell,

vilka fyra namn i denna följd upptagits å gruppens alla valsedlar.

För »liberala samlingspartiet» uppfördes såsom

nr 1 herr von Koch,

» 2 » Larsson, Edvard,

» 3 » Ström,

vilka tre namn i denna följd uppförts å gruppens alla valsedlar.

Härefter vidtogs enligt givna bestämmelser fördelning av platserna mellan de båda valsedelgrupperna, och befunnos därvid nedannämnda personer hava blivit till ledamöter i utskottet valda i följande ordning:

herr Nylander	från »nationella partiet»,
» von Koch	» »liberala samlingspartiet»,
» Danström	» »nationella partiet»,
» Larsson, Edvard,	» »liberala samlingspartiet»,
» Kjellgren	» »nationella partiet»,
» Tisell	» » » » ,
» Ström	» »liberala samlingspartiet».

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglering å vissa gödselmedel. *Ang. prisreglering å vissa gödselmedel.*

Med tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t i en den 20 januari 1917 till riksdagen avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 28, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit, hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, att riksdagen måtte för vidtagande i enlighet med i statsrådsprotokollet angivna grunder av åtgärder för nedbringande under tiden till den 1 juli 1917 av priset å chilesalpeter med 5 kronor per 100 kilogram samt av priset å superfosfat, för 100 kilogram, räknat, med 15 öre per procent vatten- och citratlöslig fosforsyra å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 4 miljoner kronor ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t finge under innevarande år av tillgängliga medel förskottsvis utanordna för ändamålet erforderligt belopp.

Ang. prisregle-
ring å vissa
godselmedel.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av herr *Ericsson, Aaby*, och friherre *Hermelin*, vilka på anförda grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr *Ericsson, Aaby*: Herr greve och talman, mina her-
rar! Den fråga, som nu föreligger, kan visserligen synas obetydlig
särskilt i dessa de många miljonernas tid, när det endast är fråga
om ett litet anslag på fyra miljoner kronor. Men frågan innebär
dock enligt min mening en så pass stor principiell betydelse, att jag
huvudsakligen av detta skäl ej kunnat vara med om densamma. Det
är, om jag frånser det anslag, som riksdagen beviljat till nedsättan-
de av kalkfrakterna, första gången Sveriges riksdag står inför frå-
gan om att lämna direkt statssubvention till Sveriges jordbrukare,
och jag tror, att den frågan tål att tänka på mer än en gång, innan
man går med om densamma.

Innan jag går vidare och då jag ser herr statsrådet och chefen
för jordbruksdepartementet närvarande, ber jag få uttala, att jag,
såväl då jag nedskrev min reservation och däri uttalade ett klander
mot regeringens åtgärder å vissa hänseenden, som ock nu, då jag
även kommer att yttra mig i samma riktning, väl förstått de oerhört
svåra förhållanden, under vilkas tryck herr statsrådet måst fatta
sina beslut. Herr statsrådet uttalade i andra kammaren för några
dagar sedan, att han står för allt, som utgått från departementet, alla
de beslut, som därifrån meddelats. Det är ju både manliga och plikt-
enliga ord, men det må vara oss förlåtet, som ute i landet läsa beslu-
ten, om vi mellan raderna tycka oss finna, att där kan utläsas, att väl
mycket intryck tagits av de rådgivare av socialistisk och halvsocial-
listisk naturell, som herr statsrådet ställt i sin närhet. Men jag vill
dock fastslå, att därest de, som nu i medkammaren och pressen skria
högst mot regeringen, suttit vid makten, det för visso varit mycket
sämre ställt för oss jordbrukare. Och det kan ju sannerligen sägas,
att otack är världens lön, när den regering, vars medlemmars poli-
tiska föregående, vars uttalanden på flera händer och vars beslut
gått i allt annat än högerriktning, dock utsattes för de skarpaste
anfall just från vänsterhåll.

Jag skall nu be att få övergå till själva frågan. Kungl. Maj:t
har trots sig finna, att vårt land kommer att sakna tillräcklig mängd
av brödsäd för kommande höst. Jag tror, att Kungl. Maj:t häri har
fullkomligt rätt, och jag finner det ytterst välbetänkt, att åtgärder
vidtagas för att öka tillgången på denna viktiga artikel. Men jag
kan icke dela den uppfattning, som uttalats i den kungl. propositio-
nen. Jag tror icke, att detta lilla bidrag av 3 kronor per 100 kilo-
gram 20-procentig superfosfat och 5 kronor per 100 kilogram chile-
salpeter kan, som man säger, stimulera Sveriges jordbrukare till
ökad brödsädesodling under sådana förhållanden, som för närvaran-
de äro rådande och som varit rådande under den närmast gångna
tiden. Man vet ju rakt icke, om icke genom ett penndrag av rege-
ringen priserna komma att ändras, så att odlingen icke blir lönande.
Man vet icke, om kriget, vilket ju alla så innerligt önska, är slut vid

den tiden och prisförhållandena därigenom helt och hållet ändrade. För övrigt är det min övertygelse, att den jord man i första rummet skulle tänka sig använd för ökad brödsädesodling, d. v. s. den jord, som till följd av olyckliga väderleksförhållanden under förflutna hösten icke kunde användas för ökad brödsädesodling, för visso blir besädd med korn eller vårvete, vare sig priset är 3 kronor högre för superfosfat eller icke. Jag tror, att detta icke beror på själva priset, som i och för sig är ganska högt, utan på hurudan jordbrukets ståndpunkt är i de olika trakterna. Där jordbruket står högt, kommer man att använda konstgjorda gödselmedel. Där det står lägre, nöjer man sig med den gödsling man givit jorden till den tilltänkta höst-sädesskörden. Jag tror, att den mycket omordade övergödslingen med chilesalpeter på höstsåden kommer att äga rum, om jordbrukarna fullt uppfatta dess betydelse, vare sig priset är 35 eller 40 kronor för chilesalpeter. Den verkan däremot, som detta pris kommer att få, skall visa sig i fråga om våra mossodlare, som odla havre och rotfrukter för kreaturens utfodring på sina mossar. Men med skäliga pris, som reservanterna säga, på mjölk och kött lönar sig denna odling i och för sig och behöver icke uppmuntras. Man kan väl icke finna det lämpligt, att t. ex. en odlare av 1,000 tunnland mossar — och det är ju icke så få sådana här i landet — skulle få helt och hållet i present 3- å 4,000 kronor av statsverket därför, att han driver en odling, som han i alla fall hade tänkt driva. Det synes mig ligga något motbjudande däri, så mycket mer som dessa medel ju dock direkt eller indirekt skola tagas ur andra skattedragandes fickor, från personer, som — det måste vi erkänna och erkänna vi i reservationen villigt — ha det sämre ställt ekonomiskt — särskilt om man tänker på löntagarna med deras fixa löner — än vad landets jordbrukare efter krigsutbrottet ha det.

Jag har härmed kommit in på att uttala mig angående lämpligheten av dessa subventioner av statsmedel till jordbruket. Vad vilja då reservanterna? Med denna frågas besvarande skall jag icke trötta kammaren länge, utan endast hänvisa till vad lantbruksstyrelsen efter hörande av ombud från hushållningssällskapen i dessa dagar uttalat inför Kungl. Maj:t. Man har sagt: gör kontrakt med dem, som vilja öka sin vårvetesodling, och gör kontrakt med dem, som vilja öka sin kornodling! Bestäm minimipris, till vilka staten inlöser den odlade spannmålen till hösten, och eventuellt höj maximiprisen! Detta är den väg, som enligt min mening effektivast för till målet.

Nu frågar jag: Varför har denna proposition vunnit sådan anslutning inom utskottet och, som jag fruktar kommer att visa sig, även inom riksdagen? Ja, mina herrar, här kommer det nog an på vad man kallar opportunitetsskäl, och det är något — jag ber om ursäkt, ifall jag misstager mig — som synes börja bli en kräftskada för vårt politiska liv, detta sneglande bakåt för att se, vad våra beslut skola verka i valtaktiskt hänseende. Vad vi lantmän begära det är att så vitt möjligt, så vitt omständigheterna medgiva och det allmännas och fäderneslandets väl tillåter, få ostörda driva vår näring

*Ang. prisregle-
ring å vissa
gödselmedel.*

(Forts.)

Ang. prisregle-
ring å vissa
gödaelmedel.
(Forts.)

och få så mycket betalt för våra produkter, att det täcker våra kostnader och ger oss skälig vinst, en vinst som för övrigt det medelstora svenska jordbruket under det tiotal år, som föregick krigstiden, sett ganska litet av. Det är det vi begära, men vi begära inga gåvor, inga presenter av staten.

Herr talman, med anledning av vad jag nu anfört och med stöd av vad som anförts i min och friherre Hermelins reservation ber jag att få yrka bifall till densamma och avslag å den kungl. propositionen.

Herr Paulson: Herr greve och talman! Som kammaren ser av utskottsutlåtandet, har utskottet ställt sig på den ståndpunkten, att då det här gällde en fråga av så vital betydelse som tillgodoseendet av landets nödvändigaste livsmedelsbehov, här särskilt beträffande brödsåden, man icke fick ställa sig likgiltig eller avisande inför det förslag, som förelåg. Det var endast ur den synpunkten, att det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt, efter vad man höll före skulle verka stimulerande på intresset för brödsådsodlingen, och att det gällde en för folkhushållningen så viktig fråga, som utskottet ansåg sig böra biträda detta förslag.

Som kammaren finner av reservationen, hava reservanterna ställt sig på en helt annan ståndpunkt. De ha i föreliggande förslag särskilt sett en fråga om statssubvention, något som vi även hörde av den ärade talare, som nyss hade ordet. Herr Aaby Ericsson, jordbruksutskottets ärade vice ordförande, sade ju, att detta var första gången, som det i riksdagen förelåg fråga om direkt understöd åt jordbruket. Men den ärade talaren nämnde själv en hel del fall, där riksdagen lämnat direkt understöd, och jag skall endast erinra om vad man i dessa kritiska tider, då så många exceptionella åtgärder vidtagas, gjort för beredande av tillgång å fodermedel. Genom tillskott av medel, som regeringen haft till sitt förfogande, ha fodermedel lämnats till lantmännen för billigare pris, än vad man kunde erhålla dem för i marknaden. Såväl majs som oljekakor hava på detta sätt tillhandahållits, och detta är ju något, som är fullt analogt med det förslag, som här föreligger.

Nu hava reservanterna sagt, att något skäl till statssubvention icke torde föreligga, då, enligt deras förmenande, svenska jordbruket för närvarande har det i ekonomiskt avseende bättre ställt än före krigstiden. Ja, det är en fråga som vi väl icke nu kunna utreda. Men jag ber bara att få erinra därom, att jordbrukets i förhållande till industrien mindre gynnsamma läge är ett förhållande, som med kraft framhölls från flera håll under remissdebatten för några dagar sedan, och även att från skilda delar av landet förnummits starka rop på att åtgärder skola vidtagas för livsmedelsproduktionens höjande, emedan annars fara föreligger, att det skall bli minskning i produktionen. Detta är också ett förhållande, som icke särskilt talar för att odling av brödsåd skulle vara så lukrativ.

Ehuru reservanterna ställt sig rent avisande mot det här framlagda förslaget, ha de dock beträffande behovet av åtgärder för hö-

gående av livsmedelsproduktionen icke ställt sig på samma negativa ståndpunkt. De hava därutinnan givit anvisning på sådana åtgärder som borttagande eller höjande av maximiprisen och införande av garantierade minimipris. Jag för min del vill säga, att jag i detta avseende står på samma sida som reservanterna, och att jag anser detta vara en både bättre och enklare väg att trygga produktionen än vilka andra åtgärder som helst. Men jag hemställer dock, huruvida herrarna tro, att man skall kunna få några bestämmelser i detta avseende till stånd så tidigt, att de kunna hava inflytande på vårsådden för innevarande år. Jag tror det icke. Det är också därför, som utskottet ansett, att vad Kungl. Maj:ts förslag innehåller icke bör av riksdagen avvisas. Om man också icke kan vara övertygad om att de däri avsedda åtgärderna skola medföra ökning i produktionen, så, om de blott verka därhän, att det icke blir någon minskning i densamma, är ju redan därmed mycket vunnet.

Nu vände sig den ärade talaren särskilt mot en sak, som även papekats i reservationen, nämligen detta att den s. k. statshjälpen företrädesvis skulle tillgodogöras för produktion av fodermedel, fodersäd och foderrotfrukter. Utskottet har i detta avseende sagt något, som jag för min del finner alldeles riktigt, nämligen att produktionen av »jämväl andra jordens alster, som indirekt tjäna till människoföda, torde böra upphjälpas». Det torde vara uppenbart och klart, att produktionen av sådana alster, som blott indirekt tjäna till människoföda, jämväl har sin stora betydelse, och jag vill beträffande ett vårsäde, kornet, vilket i många trakter av landet användes till kreaturens utfodring i stor utsträckning, erinra, vilken betydelse större tillgång därpå skulle ha för utdrygning av den egentliga brödsåden. Och jag förmenar, att om det skulle bli så, att livsmedelstillgången bleve ännu mera knapp, än den för närvarande är, vi skulle vara glada, blott vi hade tillräcklig tillgång på korn.

Vidare vill jag erinra om att smörproduktionen för närvarande är ganska knapp i landet, och det torde icke vara möjligt att för närvarande vare sig importera smör eller erhålla tillräcklig råvara för margarinfabrikation. Då man vet, huru smörproduktionen just är beroende av tillgång på fodermedel, menar jag, att det är av stor betydelse, om genom ökad odling av foderväxter landets behov av smör kan tillgodoses.

Nu sade den förre talaren också, att han trodde, att anslutningen till Kungl. Maj:ts förslag hade sin grund i att man här ville söka bjuda något, som kunde vara till fördel att använda i valtaktiskt hänseende, som han uttryckte sig. Jag tror knappast, att den ärade talaren gjorde rätt uti att använda ett sådant uttryck. Det borde väl ändå stå tydligt och klart, att om man skall bjuda något i detta avseende, det bör vara mer än det lilla belopp, som här ifrågasättes att utgå. Jag tror icke, att allmänheten fäster så stort avseende vid detta, ty, såsom talaren sålvt sade, är den här s. k. subventionen skäligen ringa och obetydlig.

Herr talman, jag har den uppfattningen, att i kampen mot vlyrtid och livsmedelsknapphet det är angeläget att i första rummet

Ang. prisreglering i vissa godselmedel.
(Forts.)

Ang. prisregle-
ring å vissa
gödselmedel.
(Forts.)

trygga tillgången, och att man först i andra rummet har att se till, att varan kan göras billigare. Jag tror också, att det icke är utan betydelse, att Sveriges lantmän genom ett bifall till föreliggande förslag få se, att staten icke helt utlämnar dem åt prisregleringar och restriktioner, utan att de även kunna påräkna något stöd från statens sida i sitt arbete för höjandet av livsmedelsproduktionen.

Herr talman! På dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Göransson: Herr talman! Jag tror icke, att den av utskottet föreslagna åtgärden beträffande prisnedsättning å vissa gödselmedel kommer att uppmuntra jordbrukarna till odling av mera brödsäd. Jag kan icke heller finna någon konsekvens uti att först åsätta maximipris å brödsäd och sedan giva jordbrukarna subvention för att få billiga gödselmedel. Ty det är enligt mitt förmenande att giva med den ena handen och taga tillbaka med den andra. Varför icke i stället, om så anses nödigt, direkt lämna subvention till dem som mest anses lida av dyrtiden? Det vore ju bättre än att gå dessa omvägar.

Med anledning av vad jag nu anfört tillåter jag mig att yrka bifall till herr Ericssons m. fl. reservation och avslag på utskottets hemställan.

Friherre Hermelin: Herr greve och talman, mina herrar! Innan jag försöker att bemöta de uttalanden, som här gjorts från utskottets sida, ber jag att få förutskicka några allmänna betraktelser.

Jag vill då säga, att det måste vara med stor tillfredsställelse, som jordbrukarna se, att de institutioner, som under denna kristid närmast haft till mål livsmedelsanskaffning och livsmedelshushållning i vårt land kommit därhän, att de vänt blicken från importen och numera se till produktionen inom det egna landet. Det kan icke hjälpas, att jordbrukarna tyckt, att de blivit för litet använda just i produktionens tjänst. Kungl. Maj:ts proposition är ju ett utslag av benägenhet att komma jordbrukarna till hjälp eller rättare sagt att komma produktionen inom landet till hjälp, och än mera synes detta vara fallet med den skrivelse, som jag tror under gårdagens lopp inlämnades till Kungl. Maj:t från lantbruksstyrelsen. I denna skrivelse framlägger styrelsen i samråd med folkhushållningskommissionen ett direkt förslag att genom avtal eller på annat sätt söka tillräckligt öka brödsädsproduktionen, såvitt sådant kan ske, under inrevarande vår. Man får emellertid på samma gång säga, att det visserligen icke är första gången Kungl. Maj:t haft sin uppmärksamhet riktad på den inhemska produktionen, ty detta var fallet redan så tidigt som i februari 1915, då chefen för jordbruksdepartementet skickade ut sin bekanta anmodan till jordbrukarna att på allt möjligt sätt öka brödsädsarealen, en anmodan, som sedan fullföljdes av lantbruksakademien, hushållningssällskapen och andra institutioner.

som på något sätt ansågo sig kunna verka för detta syfte. Resultatet blev, att nog mängden följde denna anmodan, många kanske för-
 iuublade sin brödsädesareal, men flertalet jordbrukare stodo be-
 tänksamma när hösten 1915 kom, och totalökningen blev, mina her-
 rar, endast $\frac{2}{10}$ procent av den svenska åkerjorden, då det i stället
 behöfvts en ökning av 5 % för att fullt trygga brödsädsbehovet.

Ang. priaregyle-
 ring å vissa
 gödselmedel.
 (Forts.)

Kommo så även maximiprisen, som decouragerade, och kommo
 så ytterligare året efter på hösten 1916, dessa maximipris, som
 voro lägre för den produktion, som gått med högre kostnader än
 den, som var färdig år 1915. Under sådana förhållanden är det icke
 underligt, att jordbrukaren är betänksam. Han har nämligen trott,
 att hans produktion ställdes i andra rummet och importen i första
 rummet.

Nu har den ärade talaren å utskottets vägnar sagt, att vi i allt
 fall skulle vara med på detta, på gödselprisnedsättningen, ty denna
 nedsättning skulle verka särskilt stimulerande. Ja, men då kanske
 vi skulle litet närmare jämföra de gödselprissiffror, som funnos vå-
 ren 1916 och de, som avses bliva för våren 1917, då det är jäm-
 förelsetalen häremellan, som bliva de riktiga, ty vad som våren 1916
 skulle avskräckt jordbrukarna från att i större omfattning använda
 konstgödsel, det skulle ju ligga till grund för förhållandena även i
 vår. Då vill jag först säga, att före kriget 20-procentig superfosfat
 stod i ett pris av 7 kronor och chilesalpeteren i ett pris av 20 kronor,
 allt pr 100 kg. Prisen stego sedermera så, att våren 1916 priset på
 superfosfat var uppe i 12 kronor 80 öre. Nu noteras det till 18
 kronor 80 öre. Med den föreslagna prisnedsättningen av 3 kronor
 skulle det alltså bli 15 kronor 80 öre våren 1917. Herrarna höra
 prisen. Vi reservanter ha sagt, att de icke bli lägre; de bli högre!
 Priset på superfosfat bliver på våren 1917 icke mindre än 3 kronor
 högre, än det var våren 1916. Vad chilesalpeteren vidkommer köpte
 man den på våren 1916 till ett pris av 33 kronor å 33 kronor 50
 öre. Nu blir det efter nedsättningen 35 kronor. Alltså även där
 en höjning!

Herrarna kanske kunna nu fråga: vad gör detta pr tunnland
 och hektar? Då vill jag säga, att om man beräknar en rikligare
 gödsling — just den jag själv brukar använda — och tar kali med
 i beräkningen, så utgjorde *ökningen* i priset på gödslingen *pr hektar*
 vid odling av sockerbetor — obs. *ökningen*, icke totalkostnaden —
 våren 1916 90 kronor, och nu, våren 1917, kommer den att med pris-
 nedsättningen utgöra 110 kronor, alltså 20 kronor mera. Ta vi sedan
 priset på gödsling pr hektar för vårvede, så ställde sig *ökningen* år
 1916 på våren i 22 kronor, och nu, år 1917, blir den 31 kronor, alltså
 9 kronor högre. Jag tillåter mig fråga mina herrar, om någon tror,
 att då man nu känner dessa siffror, de egentligen kunna verka så
 stimulerande? För min del tror jag det icke.

Nu sade herr Paulson, att det icke är första gången, som Kungl.
 Maj:t på detta sätt kommer jordbrukarna till hjälp med subvention
 eller förbilligande av produktionsmedlen. Ja, vad den ärade talaren
 därutinnan yttrade är riktigt vis å vis fodermedlen, men de båda

Ang. prisregle-
ring å vissa
gödselmedel.
(Forts.)

sakerna, fodermedel och gödningsmedel, kunna icke här jämföras. Om jag säljer vete eller råg och i samma ögonblick kan köpa billigare fodermedel, så kan jag bedöma resultatet genast, men här köper jag de dyra gödselämnena och lägger ut dem på våren på åkern. När hösten kommer, får jag då igen mina pengar, lönar det sig? Jag vet det icke, jag kan icke bedöma det såsom beträffande fodermedlen — och därför anser jag, att om man nu satt ett maximipris på den färdiga brödsäden, så får man väl ändå se till vad, som i produktionen genom användning av gödselmedel erhålles i utbyte, eller att det ena korresponderar med det andra. Det är alldeles givet, att man måste utgå från den uppfattningen, att ingenting får underlåtas för att skydda folknäringen, och här är ju ett sätt att få fram en ökad produktion. Men jag har därvid icke klart för mig, vad resultatet blir. Resultatet kan, såsom min ärade medreservant eller kanske jag får säga huvudreservanten yttrade, *först* bedömas när jordbrukaren vet, att det pris han får för de färdiga produkterna är tillräckligt, och det är därför vi reservanter ha pekat på en annan väg, emedan vi anse, att det här föreslagna sättet icke leder till målet, icke kan leda till målet. Det kan möjligen för en och annan jordbrukare medföra, att han får billigare gödselmedel, men det leder absolut icke till, att man utan vidare får en i allo ökad brödsädesproduktion. Det vågar jag påstå.

Herr greve och talman, jag skall icke mera uppehålla tiden. men då jag nu är av den uppfattningen, att man måste gå andra vägar för att få en ökad produktion inom landet av det svenska jordbruket, har jag icke velat ställa mig såsom medansvarig för ett förslag, sådant som det föreliggande, och därför har jag anslutit mig till den reservation, som blivit gjord av herr Aaby Ericsson, samt ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Greve W a c h t m e i s t e r: Herr talman, mina herrar! Den förste ärade talaren framhöll i sitt anförande principiella betänkligheter mot denna »statssubvention» till jordbruket, och även herr Göransson talade om statssubvention. Jag tror, att de ärade herrarna se saken för ensidigt. Här är icke fråga om någon statssubvention till jordbruket, utan det är fråga om att frambringa brödsäd. Om man då på samma gång genom en lättnad i anskaffande av gödselämnen bringar hjälp till jordbrukarna, så måtte det inte vara för mycket, då talarna själva pekat på den stora beskärning, som jordbrukarna fått vidkännas genom de låga maximiprisen. Jag förstår icke detta beteckningssätt och sammanhanget.

Reservanterna framhålla i första hand såsom skäl för sitt avslagsyrkande, att de tvivla på den ifrågasatta åtgärdens effektivitet. Jag tror ej heller, att vi få vänta oss allt för mycket av en prisreglering, som icke går längre, än att den stannar vid föregående års högt uppdrivna siffror. Den kan icke innebära någon synnerligen stor eggelse för jordbrukarna att öka användningen av dessa konstgjorda gödselmedel, men prisregleringen, sådan den är tillämnad, kan ha det goda med sig, att den motverkar minskning i

användningen av gödselmedel, och redan därmed är mycket vunnet. *Ang. prisreglering å vissa gödselmedel.* Tiderna äro så svåra, att vi ingalunda stå till svars med att slå ifrån oss försök till utvägar, som kunna tänkas medföra även det allra minsta resultat. (Forts.)

Nu nämnde den föregående talaren, friherre Hermelin, några siffror i avseende på priset. Den ene har tur och den andre otur här i livet. Baron Hermelin måtte haft tur, ty jag tror, att många måst köpa gödselämnena till det pris, som Kungl. Maj:ts proposition upptager.

Reservanterna vända sig mot den oegentlighet, som skulle ligga i, att odlarna av andra sädesslag än brödsäd, såsom havre, blandsäd, foderrotfrukter m. m., skulle få en så oskäligen fördel av detta. Vi lida icke av något överflöd i allmänhet på de livsmedel, som frambringas i förädlad form av dessa produkter. Jag vill blott nämna havregryn, havremjöl och smör. Jag tror, att hjälpen faller i god jord även här.

Så hava de båda reservanterna såväl i reservationen, som även i sina anföranden angivit de riktlinjer, som de tänkt sig vara de verk sammaste till avhjälpan av denna brödsädesbrist. De ha nämnt upphävande av maximipris, garanterande av minimipris ävensom kontrakt, ingångna med kronan om odling av vissa sädesslag. Ja, även jag anser dessa framkastade utvägar vara utmärkta medel, som skulle hjälpa kraftigare än den ifrågavarande prisregleringen. Jag förstår emellertid icke, att det ena medlet skall behöva utesluta det andra. Nu är fråga om reglering av priset på dessa gödselmedel, och förslag härom innehålles i den kungl. propositionen. Den kungl. propositionen behöver ett snabbt svar, om verkan därav skall vara tillfredsställande. Jag tror, att det skulle väcka ond blod ute i bygderna, om man toge på sitt ansvar att förhindra den hjälp, som här bjudes. Som sagt, det ena medlet utesluter icke det andra. Det kan komma flera förslag i den riktning reservanterna utpekade — ett har ju redan kommit från lantbruksstyrelsen — men sådana kunna godkännas jämte det föreliggande.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag och den kungl. propositionen.

Herr Petersson, Alfred: Herr talman, mina herrar! Den förste ärade talaren, som också är utskottets vice ordförande, började med en liten klagovisa över att regeringen, enkannerligen jordbruksministern, i sina föranden och låtanden i fråga om livsmedelspolitiken alltför mycket lyssnat till socialistiska eller halvsocialistiska rådgivare, såsom han uttryckte sig, och tyckte att ifrån det hållet man för allt i världen icke borde utöva någon kritik eller visa något missnöje med de åtgärder, som vidtagits. Den ärade talaren avsåg tydligen att flytta över någon del av ansvaret på andra än dem, som rätteligen böra bära det. När nu jordbruksministern här en gång tydligt och klart sagt ifrån — och något annat kunde han ju egentligen icke göra — att ansvaret för vad som gjorts vilade på honom såsom föredragande departementschef, så kan jag icke förstå,

Ang. prisregle-
ring å vissa
gödselmedel.
(Forts.)

varför man ifrån olika håll ävlas att söka flytta detta ansvar från de axlar, där det ligger och där man icke försökt att skaka av sig ansvaret på andra. Jag har sett, att man på vissa håll uti avlägsna pressorgan gjort sådana försök, men jag hade knappast trott, att utskottets ärade vice ordförande skulle skatta åt den svagheten.

När den förste ärade talaren vidare utvecklade motiven till sitt avslagsyrkande på detta förslag, så talade han om, att det var något motbjudande för jordbrukarna att ta emot en gåva, och en gåva, som skulle tagas ur andra skattskyldigas fickor o. s. v. Ja, detta låter ju mycket vackert för att icke säga högsinnat, och jag skulle ha senterat en sådan ståndpunkt och denna stolta gest, om jag icke på samma gång såväl uti utskottets utlåtande som också uti det anförande, som den ärade talaren hade, tydligt och klart förmärkt, att han ville ha dessa pengar och mycket mera till på en annan väg, d. v. s. genom betydligt höjda pris på spannmål. Det förtager i viss mån och i icke så liten grad just det, som man skulle kunna beteckna såsom något ädelmodigt och högsinnat.

Nu kunna vi säkerligen alla vara ense om, att en ökad produktion av livsmedel utav alla slag, främst brödsäd, är utav en synnerligen vital betydelse uti den situation, vari vi leva. Detta ha ju ej heller reservanterna motsagt, utau de anse, att en ökad produktion är behöfvlig och nödvändig, men de säga i sin reservation, att den nu föreslagna åtgärden ej är tillfyllest, — en av dem sade nyss här i kammaren — att den föreslagna åtgärden icke leder till målet. Därtill vill jag säga för min del: ingen har sagt, allra minst utskottet, och jag tror icke heller, att man kan påbörda jordbruksministern ett sådant yttrande, att sådana åtgärder äro i och för sig tillfyllest för att nå det avsedda målet, en ökad produktion av livsmedel. Jag vet icke, varför man använt denna invändning, att det är icke till fyllest. Det har ingen påstått. Friherre Hermelin har sagt, det leder icke till målet. Jag vill icke påstå, att detta ensamt leder till målet, men jag säger, att detta i viss mån främjar målets vinnande. Längre vågar jag icke gå, men jag kan ej heller ignorera detta förhållande och säga: det betyder platt ingenting, och därför vill jag avslå hela förslaget. Så långt vill jag icke gå.

Däremot kan den invändningen med fog göras, att när det gäller brödsädeskörden, den här åtgärden borde ha varit vidtagen långt tidigare, ja, innan man sistlidna höst besådde sädesfälten. Det hade varit av ofantligt stor betydelse, om dessa fält då fått sig tillförd betydligt kraftigare gödning, än som då skedde med hänsyn till de höga prisen. Om denna åtgärd vidtagits tidigare, kunde den ha medfört ett bättre resultat. Men man får säga om detta förslag: bättre sent än aldrig. Jag tror i alla fall, att ett bifall till förslaget i någon mån och i icke så oväsentlig grad kan bidra till att öka den skörd, som kommer innevarande år. Särskilt i ett fall är jag övertygad, att det skall kunna främja höstsädeskörden. Jag tänker nämligen på chilesalpetern, och att vi ha kanske rätt illa åtgångna höstsädesfält, när nästa vår kommer. Den, som är litet förtrogen med jordbruksförhållande, vet, att det icke finnes något sätt, varpå man

kan få den svaga brodden att spira och växa kraftigare än genom en riklig användning av chilesalpeter. Denna står f. n. i pris av 40 kronor och därtöver, och då är det klart att jordbrukarne i allmänhet baxna och draga sig för att använda detta medel. Har man genom statens mellankomst lyckats nedbringa detta belopp med, lat vara, endast 5 kronor, kanske det kommer att mängenstädes medföra ökad användning. Det har en rätt stor betydelse för skörden, om man kan få fram en betydligt ökad användning av konstgödselämnen. Det förstår ju var och en, och då är frågan: i vad mån bidrager detta lilla nedbringande av priset genom denna statens mellankomst till en ökad användning? Ingen kan säga i vilken grad, men att det är i någon mån och enligt mitt förmenande i icke så ringa mån, därom är jag för min del övertygad; och därför kan jag icke vara med om att avslå detta förslag. Man får ju ändå icke förbise den saken, att det är av ofantlig vikt för hela produktionen i landet, att så viktiga hjälpmedel för produktionen som gödningsämnen och fodermedel stå till förfogande till pris, som icke äro avskräckande.

Det är ur dessa synpunkter som jag, herr talman, skall be att få yrka bifall till förslaget.

Herr Nilsson, Johan: Herr greve och talman, mina herrar! Om jag skulle våga yttra mig om den livsmedelspolitik, som förts här i landet under kristiden, så tror jag, att jag skulle tillåta mig säga, att den alltför mycket inriktat sig på prisregleringar, men att man allt för litet tänkt på säkerställande av produktionen. Man har dock under sista tiden sparat en helt annan uppfattning såväl hos livsmedelskommissionen som hos Kungl. Maj:t, och i det nu föreliggande förslaget är ju ett steg taget i riktningen att söka säkerställa en ökad produktion.

Den reglering, som vidtagits från myndigheternas sida beträffande såväl exportförbud som maximipris, vill jag icke alls klandra, utan jag tror, att den i stort sett varit alldeles nödvändig, men man kunde naturligtvis ha mycket att anmärka mot det sätt, varpå dessa prisregleringar skett. Den frågan har ju redan diskuterats under innevarande års remissdebatt, och jag vill icke uppta den i detalj. Jag vill emellertid erinra, att det icke behövs mycket förstånd att inse, att när man i höstas satte prisen på brödsäd till 4 å 5 kronor under vad majs och foderkakor kostade och det sedan kom ett mellanrum på flera månader, innan man sörjde för, att ett billigare kraftfoder kunde erhållas, det var tydligt, att jordbrukarna skulle tillgripa den utvägen att utfodra kreaturen med brödsäd. De måste få den uppfattningen, att det var lättare att få in råg och vete än foderkakor och majs. Förhållandena vore i verkligheten tvärtom, och jag tror, att man härigenom förlorade stora summor. Priset, som sattes på potatismjöl, har ju varit synnerligen misslyckat, det känner ju litet var till. Jag skall icke ta upp den saken vidare, men den har skötts så illa som gärna varit möjligt.

Beträffande priset på sockerbeter är ju bekant, att odlingen

Ang. prisreglering å vissa gödselmedel.
(Forts.)

Ang. prisregle-
ring å vissa
gödselmedel
(Forts.)

av sockerbeter under de två senaste åren gått med förlust. Priset, som tillämpats, stöder sig på kontrakt av år 1913. Orsaken till att odlingen varit förlustbringande är, att ingen ändring gjorts i dessa kontrakt och även delvis beroende på att de två sista årens skördar varit dåliga. Den kungl. proposition, som nu här är framlagd till avgörande, innebär ju ett försök att säkerställa och höja odlingen för innevarande år. Jag tror emellertid, att man får säga, att många tecken tyda på, att vårt land blir hänvisat till sin egen produktion icke blott under detta år, utan kanske också flera kommande år, åtminstone de närmaste åren. Det blir då nödvändigt, att man säkerställer produktionen även någon längre tid framåt.

I sammanhang härmed skall jag tillåta mig att vidröra en sak, som jag för min del anser ha ett rätt stort inflytande på produktionen för den kommande tiden. Vi veta ju, att artikeln smör under senaste åren, under långa tider varit en av vårt lands allra största exportartiklar. Det är icke nog med, att lantmännen, som haft denna produktion, måste avklippa handelsförbindelserna och att produktionen ställts till den inhemska förbrukningens förfogande — däremot har jag intet klander att anföra, det har varit alldeles riktigt — men vad man väl skulle kunna våga klandra är, att priset icke avvägts i förhållande till produktionskostnaderna. Vill man ha en ökad produktion, så är det egendomligt, att man söker hålla fast vid maximipris, som betydligt understiga produktionskostnaderna. Så är förhållandet med artikeln smör. Jag tror, att om jordbrukarna komma underfund med, att en dylik politik beträffande denna vara kommer att fasthållas i fortsättningen, minskningen i produktionen nog blir betydligt större, än vad den hittills varit. Det går icke lätt att vidtaga en dylik omläggning av produktionen av jordbruket, men om den en gång är omlagd, så tar det en lång tid att vända tillbaka. Skulle jordbrukarna komma till insikt om att man vill hålla prisen under produktionskostnaderna, så vore det mycket stor fara för att de komme att icke inrikta sig på denna produktion, och det tror jag är mindre önskvärt. Betingelse för att jordbrukets avkastningsförmåga hålles uppe är nämligen att nötkreatursskötseln hålles på en lönande nivå.

Det är ju alldeles tydligt, att jordbruket fått vidkännas betydligt ökade omkostnader, när det gällt att framställa jordbruksprodukter. Det är naturligt och har av flera orsaker varit nödvändigt. Det har varit bristande tillgång på arbetskraft, höjda pris å gödningsämnen och kraftfoder liksom på maskiner och redskap m. m. Dessa ha höjts i pris högst väsentligt. Jag skall särskilt påpeka, att genom den gynnsamma utveckling av industrien, som i dessa tider skett, jordbruket naturligtvis fått mera konkurrens om arbetskraft. Det är naturligtvis intet att klandra, att industrien utvecklar sig. Tvärtom. Men givetvis är det av vikt för hela landet och icke minst för industrien, att jordbruket samtidigt utvecklas, så att det kan tillhandahålla industrien de nödvändighetsvaror, som den behöver.

Jag tror, att den effekt, som ett bifall till den kungl. proposi-

tionen skulle åvägabringa, icke är så stor, som man skulle kunna föreställa sig, men man bör naturligtvis icke motsätta sig ett bifall till densamma. Viktigare än ett bifall till detta förslag är emellertid, att jordbrukarna komma till insikt om att de pris, som åsättas deras produkter, verkligen avvägas på ett sådant sätt, att de kunna med skäligen vinst och utan förlust upprätthålla produktionen. Jag tror icke, att de ha orimliga fordringar. Jag är övertygad, att Sveriges jordbrukare väl veta, att även på dem i dessa tider ställas stora krav, och jag tror också, att de äro villiga att på allt sätt söka uppfylla de krav, som dikteras av rättvisa.

Ang. prisregle-
ring ö vissas
gödselmedel.

(Forts.)

Herr Holmquist: Herr greve och talman, mina herrar! Jag må säga, att vissa stunder denna ganska långa debatt antagit en karaktär, som i viss mån skulle kunna likställa den med en remissdebatt, men som jag icke förstår kan ha full raison d'être, då det gäller den fråga, som här närmast föreligger att debattera och avgöra. Redan reservanternas uttalande i deras reservation är något mera nebulosaartat. Man saknar verkligen där den kärna, som man skulle ha rätt att finna där. För det första är redan påpekat, att reservanterna börja sin reservation med den förklaringen, att de ställa sig tveksamma, huruvida den av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärden skall bliva »tillfyllest». Ja, det är icke bara för reservanterna det gäller, utan för var och en i dessa förhållanden något så när erfaren man är det klart, att denna av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärd ingalunda kan vara »tillfyllest» att skapa för landet dragliga förhållanden med avseende på brödsädestillgången. Men fastän så icke är fallet, kan den dock vara av *väsentlig betydelse* såsom givande ökad möjlighet att få landets brödsädesförråd bättre fyllt, än vad eljest skulle bliva fallet.

Då jag vidare granskar reservationen, så rör den sig egentligen med mera allmänna uppfattningar om jordbrukarnas känslor och åskådningar beträffande den jordbrukspolitik, som här har förts. Så säga reservanterna, att lantmännen ställt sig tveksamma och försiktiga med avseende på brödsädesproduktionen just på grund av den förda politiken. Ja, om så är fallet, så frågar jag verkligen: kan det då icke vara mycket naturligt, att redan med den utgångspunkten statsmakterna visa, att de i här föreliggande fall vilja räcka lantmännen en hjälpare hand och söka få deras uppfattning undanröjd och deras krafter stärkta till att taga nya tag just för att bättre inrikta sig på vad som här är ändamålet, nämligen en ökad brödsädesproduktion.

Vidare nämnes i reservationen — det har sedan upprepats i debatten — att det ifrågasatta anslaget icke skulle omfatta hösten 1917, och att det sålunda för den därmed sammanhängande brödsädesproduktionen skulle vara av mindre värde. Detta är mig fullkomligt ofattligt. Här sägs ju, att det uteslutande är fråga om *första hälften av år 1917*, och då är det givet, att man endast har att taga hänsyn till denna del av året och vad som därunder kan åvägabringas.

Ang. prisregle-
ring å vissu
gödselmedel.

(Forts.)

Slutligen har sagts i reservationen, och det har även under debatten återkommit, att det är mindre lämpligt att nu taga detta steg, därför att det skulle kunna, såsom reservanterna säga, uppstå en ovilja i landet, därest lantmännen för ändamålet lämnades en statssubvention av 4 miljoner kronor. Jag har icke hört någon uttala misstankar i detta hänseende utom de två reservanterna och möjligen de, som med dessa instämt här under debatten. Inom utskottet, som ju är sammansatt av ledamöter hörande till olika partier, fanns det, så vitt jag kunde finna, icke någon tanke på, att någon sådan ovilja under föreliggande förhållanden skulle göra sig gällande.

Mina herrar, här har talats om, att man bör *principiellt* vara stark och *av princip* sätta sig emot ett förslag sådant som föreliggande. Man bidrager dock på detta sätt särskilt under prekära förhållanden, bra litet att bygga upp. Är det icke bättre i föreliggande fall att övergiva principerna och sänka sig ned till vanliga maximer eller klokhetsregler samt att på sådan väg göra det bästa möjliga av svåra och synnerligen invecklade förhållanden? Om man intar denna ståndpunkt, så tror jag, att allt bjuder, att vi ta detta förslag. Men om man också gör detta, så vill jag besämt påstå, att man ingalunda därmed dragit ett streck över vad som också från olika håll påpekats, att man också bör gå andra vägar. Jag vill för min del bestämt förklara, att undersökningar i detta fall böra göras och göras snart. Vi hava redan förut under denna debatt hört, att man i lantbruksstyrelsen varit sysselsatt med att göra upp förslag till avtal, för att få vårsäd och vårvete att odlas i större omfattning än hittills. Jag kan icke förstå att sådana avtal i ringaste mån lägga hinder i vägen för att låta billigare konstgödningsmedel komma till användning. Jag tror tvärtom att vad här avses kan väl inpassas till andra förslag och göra sin nytta.

Jag har deltagit i utskottets förhandlingar och instämt i utskottets hemställan. Jag har visserligen gjort det utan stor entusiasm för att genom detta förslag få fram något storslaget, men i bestämd känsla av att man genom ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition kan medverka till en del, som eljest möjligen ej skulle komma till stånd och som i sin mån kan bidraga till att höja brödsädesproduktionen, för vilken landet för sin egen välfärd behöver göra allt vad som göras kan. Med den uppfattningen, herr greve och talman, är det naturligt, att jag nu yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Ö d l u n d: Man kan åtminstone hysa betänkligheter mot utskottets förslag, när man ser, hur den brödsäd, som produceras inom landet, blir använd. Jag erinrar, att när det en gång sattes maximipris på spannmål, jordbrukarna gjorde alla möjliga ansträngningar för att slippa sälja säden inom landet för detta pris. Och skulle handlandena sälja brödsäden till maximipriset, så skulle köpet av brödsäden vara kombinerat med köp av andra varuslag, å vilka icke funnos maximipris, för att handlandena skulle få tillfälle att lägga till litet på priset för den varan. På det sättet fick man

på omvägar mera betalt för brödsäden. En talare sade, att det är en så liten uppmuntran åt jordbrukarna, som detta förslag innebär. Man är naturligtvis ej vidare glad åt att hjälpa jordbrukarna, när man vet, hur jordbrukarna handlat.

Med anledning av en annan åtgärd kan man också ha orsak att klaga och bliva betänksam. Man blir betänksam av den orsak, som stått att läsa i bladen, nämligen att under dessa kristider och denna brödsädesbrist regeringen tillåtit, att väldiga kvantiteter, minst 200,000 kg. kornflingor fått exporteras till utlandet. Detta har ju givetvis varit till skada för vårt land. När jordbruksarbetare anmäla, att de måste sluta sitt arbete på grund av bristande brödföda, så är det en skandal, att något sådant kunnat få äga rum.

Herr Göransson menade, att de 4 miljoner kronorna kunde användas till utdelning åt mindre bemedlade, så att de kunde få råd att köpa sina förnödenheter under dessa tider. Men när jag för min del skall yrka bifall till utskottets förslag, så gör jag det under uttalande av att, när det ytterligare kommer att bestämmas maximipris på jordbruksprodukter och bliva fråga om export av sådana, lantbrukarna skola komma ihåg, att de fått hjälp av staten, och att därför så mycket som möjligt av deras produktion bör få stanna inom landet och de ej heller ha rätt att klaga över, att det importeras för mycket. Maximipriset bör ställas i förhållande till den hjälp de nu fått av staten. Med den motiveringen ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr greve och talman, mina herrar! Ej minst av den debatt, som nu pågått under snart två timmars tid, framgår, huru ofantligt svårt det är att bedöma livsmedelsfrågan. Givet är, att en fråga, som berör varje enskild människa i detta land, skall få många olika uttryck för önskemål och krav, och sådana hava även framförts här i dag. Jag hade icke tillfälle att uttala mig här under remissdebatten för några dagar sedan; men jag ber att nu få säga, att det synes mig, som om man med en viss tacksamhet borde se på det läge, som vår livsmedelsfråga har här i Sverige. Att den dyrtid, som trycker oss, är beklagansvärd, därom torde intet tvivel råda. Men när man i allt fall med siffror kan visa, att i detta land prisstegringen och kanske även bristen på viktiga livsförnödenheter varit den minsta i jämförelse med andra länder, få vi väl ändå säga, att vi med en viss tacksamhet böra se tillbaka på, att vi hitintills kommit så pass lindrigt undan.

Livsmedelsfrågan är en fullkomligt internationell fråga. Intet land kan få bedöma den helt och hållet för sig självt, och det egna är, att nästan alla vågrörelser inom densamma komma mer eller mindre samtidigt inom de olika länderna i Europa. Jag kan som bevis på detta anföra ett verkligen mycket anmärkningsvärt exempel. Nästan samma dagar som det i höstas här mycket skrevs i tidningarna och talades om minskning i mjölkstillgången och även brist på andra ladugårdsprodukter, såg jag i en schweizisk tidning, att

Ang. prisregle-
ring å vissa
gödselmedel.
(Forts.)

samma fråga även där just samtidigt kommit upp. Om vi då betänka, att Schweiz är det av Europas länder, som mest har sitt lantbruk inriktat på mjölkproduktion och mejerihantering, och att detta land säkerligen är mindre beroende av importerade fodervaror än Sverige, lå vi väl säga, att det är märkvärdigt, att nämnda brist framträdde alldeles samtidigt i Sverige och Schweiz. Huruvida detta var fallet jämväl i andra länder, har jag icke kunnat konstatera. Men jag tror, att åtminstone beträffande de samtidigt högt stegrade mjölkprisen i Danmark, de äro mycket högre än hos oss, detsamma säkerligen därstädes varit förhållandet. Under hela kristiden har åtminstone jag och, därom är jag övertygad, även många med mig haft sina tankar riktade på nödvändigheten av att söka upprätthålla produktionen — friherre Hermelin var nog vänlig att påpeka en åtgärd, som jag vidtog i det syftet för snart två år sedan.

För tillfället är frågan om produktionen fullkomligt aktuell inom alla länder, och denna fråga blir mer aktuell, i samma ögonblick som transportsvårigheterna på världshaven ökas. Varje land känner, att i samma ögonblick som importmöjligheterna bli vanskligare, det blir av större vikt att se till, att den egna produktionen blir så riklig som möjligt.

Nu har jag i dag blivit klandrad från flera håll för att de åtgärder regeringen vidtagit skulle hämma vår produktion. Man menar, att om en del ingripanden från myndigheternas sida icke skett, det säkerligen skulle varit bättre ställt med produktionen. Ja, mina herrar, även om den saken kunna vi nog tvista. I ett av de krigförande länderna, där det kom många klagomål från befolkningens sida över de högt stegrade livsmedelsprisen, uttalade landets premiärminister i ett officiellt tal — jag tror det var sommaren 1915 — att regeringen tagit under noggrann omprövning alla de klagomål, som framstälts till densamma, att den haft tvenne olika kommittéer, som arbetat för att utröna bästa sättet att lösa livsmedelsfrågan både med avseende å produktionens upprätthållande och med avseende å säkerställandet för konsumenterna av vad de behöfde och att regeringen därefter fattat sitt beslut. Genom dessa kommittéers betänkanden hade regeringen kommit till den åsikten, att ett upprätthållande av produktionen och säkerställande för konsumenterna av vad de behöfde, icke kunde ske på någon säkrare väg än genom en fri och öppen handel, genom att låta tillgången på varan och efterfrågan på densamma bestämma prisen och genom att försöka att genom vakt på haven säkerställa importen. Då reda vi oss, och då går det bra, hette det. Detta är ungefär herr Aaby Ericssons program, skulle jag vilja säga. Det var det program, som den regeringen uppställde och som den efter noggrann prövning funnit vara det enda riktiga. År 1916 gick dock icke till slut, förrän man i det landet tillsatte en livsmedelsdiktator för att ingripa i både det ena och andra avseendet, angående förmalning och blandning av mjöl, bestämmande av huru bröd skall bakas, och nu arbetas det på planer för möjlighet av införande av kortsystem, köttlösa dagar m. m., m. m., i det landet. Programmet visade sig sålunda ohållbart

*Ang. prisregle-
ring å vissa
gödselmedel.
(Forts.)*

och detta trots att, såsom jag tror, få länder haft så höga livsmedelspris som där tidtals varit och äro rådande. Man har icke kunnat upprätthålla produktionen, utan måst vidtaga särskilda undersökningar och åtgärder för att utrona vad som kunde göras för att öka produktionen av lantmannaprodukter. Jag har bara velat säga detta för att visa, att de svårigheter, som möta på alla dessa områden väl icke torde kunna övervinnas. Vad man kan göra är att försöka lindra och säkerställa så långt som möjligt. Vår import har hittills till all lycka gått ganska normalt och bra, och även de inköp, som redan gjorts av staten för vidare import, hoppas jag komma att lyckas. Men herrarna ha väl i dagarna sett i tidningarna, huru ytterligare stora minfält utläggas i haven, huru man hotar med ytterligare skärpt krigföring m. m., m. m. Det är stor risk, att den dag kommer då vi icke få in vad vi hoppats få in.

Nu hade vi förra sommaren utsikt att få en exceptionellt god skörd, rent av en rekordskörd. Detta har sedermera visat sig vara en falsk illusion. Bärningen blev dålig, och nu har tröskresultatet visat sig mycket klen. Under höstens lopp led det svenska jordbruket av tvenne mycket ingripande svårigheter. Den ena var en synnerligt otjänlig väderlek och den andra var, vad herr Johan Nilsson påpekade, stor arbetsbrist. Alltnog, arbetena blevo mycket försenade och så även höstsådden. Jag tror, att höstsådden sällan i vårt land blivit så sent företagen som år 1916. Givetvis kom brodden sent upp och var, då vintern inträdde, klen. Sedermera har det visat sig, att snön täcker en nästan ofrusen mark, vilket gör att med all säkerhet höstsådden kommer att övervintra illa och visa sig klen i vår. En annan olägenhet under hösten var, att särskilt lägre belägna fält voro så blöta, att de icke under höstens lopp kunde besås.

Det är givet, att med dessa fakta för ögonen det för oss bör vara angeläget att försöka utreda, vad som kan göras för att om möjligt säkerställa, så långt det kan ske, den sådd, som gjordes i höstas, och denna utredning började vi med redan i oktober månad. Men det har varit så mycket förhandlingar och så många fakta att inhämta, att jag icke fick in alla handlingarna förr än samma dag som riksdagen sammanträdde. Jag tackar för den raskhet, med vilken jordbruksutskottet behandlat ärendet. Utredningarna giva vid handen, att om vi skola kunna hoppas, att den i höstas sådda säden skall kunna giva en god skörd, det icke finnes någonting, som verkar så säkert som att giva jorden en ordentlig övergödning i vår. Få vi sedan något så när tjänlig väderlek, kunna vi hoppas, att skörden kommer att giva ett gott resultat. Men blir väderleken ofördelaktig, blir tyvärr övergödningen icke heller någon säker hjälp, men skall något hjälpa, är det, att denna säd får en väl avpassad övergödning.

Vidare komma vi till vårsådden. Som jag sade, var det en hel del lågt belägen mark som i höstas var så unplöst, att den icke kunde besås. Denna jord skall besås i vår, och det är att önska, att dessa fält, som skola besås i vår, bli så väl skötta som möjligt och besådda med de gödningsämnen, som stå till buds. Jag skall strax komma

Ang. prisregle-
ring å vissa
gödselmedel.

(Forts.)

tillbaka till, varför en artificiell gödning i år är av större vikt än någonsin. I den reservation, som bifogats utskottets betänkande, ställes starkt i tvivelsmål, huruvida en sådan övergödning verkligen skulle bli till någon nytta för en ökad skörd. Jag har bätt de förnämsta män, som på detta område kunna yttra sig i landet, tjänstemännen i lantbruksakademien, att uttala sig i denna fråga, och jag har från sekreteraren i akademien erhållit följande uttalande, som jag ber att få läsa upp:

»Omständigheter, som göra en hjälpgödsling med konstgödsel under innevarande år särdeles önskvärd och antagligen mer än vanligt verksam:

1. De under senaste tid rådande höga priser å konstgödsel ha gjort, att dessa hjälpmedel mindre använts än vanligt.» — Jag ber att härvid få tillägga, att jag låtit efterfråga hos försäljningsbolag, huruvida det under förra våren rekvirerades mindre kvantiteter konstgödsel än vanligt, och fått till svar att så icke var fallet utan att det rekvirerades ungefär det vanliga. Men tyvärr hade förra vårens råmaterial blivit kvarhållen å utrikes ort så länge, att man icke i god tid fått gödselmedlen färdiga och de icke blivit distribuerade i så god tid, såsom önskligt varit. —

»2. Föregående års höga pris på kraftfoder, särskilt på oljekakor, har gjort att utfodringen har varit jämförelsevis fattig på kväve och fosforsyra, vilka därför också i mindre mängd tillförts jorden med kreatursgödseln.

3. Sistlidna års stora skördemängd borttog ovanligt stora mängder av alla näringsämnen ur jorden.

4. Den rika nederbörden under senast förflutna höst uttvättade salpeter ur jorden.

5. Enär höstsädesbrodderna säkerligen kunna förväntas bli mycket försvagade under övervintringen och chilesalpeter är ett enastående snabbt verkande medel för att återgiva svaga plantor växtkraft och förmåga att motstå ogynnsamma omständigheter, t. ex. nattfrost, så torde lämplig övergödning i vår bli av särskilt stort behov.

Till följd av dessa förhållanden är åkerjorden helt visst för närvarande mer än vanligt uttömd på lätt tillgänglig växtnäring, i främsta rummet kväve, i det andra fosforsyra. En hjälpgödsling är därför mer än vanligt behövlig för att normal skörd skulle kunna förväntas och torde antagligen komma att visa ovanligt god verkan.

För redan sådd *höstsäd* kan egentligen blott övergödsling med kväve förordas. Även råg och de svagstråiga vetesorterna, som odlas i mellersta Sverige, torde i år på grund av den skedda starka uttvättningen av salpeter kunna övergödas utan fara för ligg-säd, vilken risk eljest i allmänhet gör övergödsling med kväve på dessa sädeslag mindre tillräddig eller åtminstone mindre säkert fördelaktig.

Denna övergödsling bör ske med chilesalpeter; ammoniumsält och kalkkväve äro mindre lämpliga, dels emedan de ofta skada sädesbrodden, dels emedan de ej tillräckligt lätt nedtränga i jorden.

Verkan av övergödsling är mycket säker. Den brukar teoretiskt och på grund av kärkförsök beräknas till 300—400 kg. sädeskärna för 100 kg. chilesalpeter, och erfarenheten har visat, att den skördeökning, som av denna gödsling erhålles på fältet, ofta närmar sig samma resultat för vete, varemot skördeökningen i råg oftast är mindre, antagligen till följd av att större mängd kreaturgödsel gives för detta sädesslag.

Ang. prisreglering å vissa gödselmedel.
(Forts.)

För all *vårsäd* och *rotfrukter* äro såväl kväve-, som fosfat-, stundom även kaligödsel att förorda, ehuru verkan av de båda senare näringsämnen är mer osäker och beroende på jordmäns- och väderleksförhållanden, än vad fallet är med kvävegödsel.

Kvävet kan med fördel givas åt vårsäd och potatis i form av det billigare kalkkvävet, men bör däremot för rotfrukter givas genom chilesalpeter.

Verkan av salpeter kan vid riktig användning beräknas till omkring 150—300 kg. sädeskärna, 3,500 kg. potatis och 5,000—6,000 kg. rotfrukter av 100 kg. chilesalpeter, allt per hektar.

Fosforsyregödslingens verkan växlar, som redan är sagt, svagare men kan under gynnsamma förhållanden bliva lika hög som av chilesalpeter.»

Med vad jag nu läst upp har jag endast velat visa, att de män, som arbeta i dessa frågor och som ständigt följt verkan av dessa gödselmedel och ständigt gjort försök för att utröna deras verkan, kommit till det resultat, att det säkraste vi kunna göra för vår höstsädd är att söka bereda den en övergödning med chilesalpeter nu i vår, och att det på grund av att jorden under höstens lopp blivit så urtvättad på salter är nödvändigt att tillsätta konstgödselmedel för den jord, som skall besås i vår. Under sådana förhållanden frågar jag eder, mina herrar: är det icke då rätt att staten försöker genom reglering av prisen, även med tillsättande av något pengar från statens sida, åtminstone göra vad på staten beror för att kunna öka upp skörden, om det går väl, med så pass stor kvantitet säd, som dessa män säga, att en lycklig verkan av dessa gödselmedel kan tillföra oss? Jag tror icke, att man vågar motsätta sig ett sådant krav. Vad priset angår, är det högt, ovanligt högt, men jag tror, att om svenska staten visar våra lantmän, att den försöker hålla prisen så, att de icke ytterligare komma att stiga, lantmännen bliva långt villigare att köpa dessa gödselmedel för att i gengäld kunna tillföra landet så stor sädesproduktion som möjligt.

Jag beder få säga några ord mot ett par talare, som uppträtt i dag. Herr Aaby Ericsson förebrådde mig, att jag i mina beslut följt vissa av mina rådgivare mer än andra. Jag har icke någon relationslinje på, i vilka fall jag följt den ene eller den andre, men jag ber få säga, att jag försökt följa vad jag ansett vara det riktigaste i varje särskilt fall. — Vidare ville herr Aaby Ericsson förorda, att vi skulle sätta minimipris på säd eller öka maximipriset. Att han förordar minimipris, kan jag förstå, men däremot kan jag icke förstå att han förordar högre maximipris, eftersom han klandrade mig för att maximiprisen icke hållits stabila, de enda änd-

Ang. prisregle-
ring å vissa
gödselmedel.

(Forts.)

ringar, som vidtagits, hava varit vissa höjningar. Emellertid hoppas jag få tillfälle att mera i enrum överlägga med herr Aaby Ericsson angående denna fråga, då han är en av de personer, med vilka jag fått rätt att i särskilda fall rådgöra beträffande åtgärder för säkerställande av produktionen av lantmannaprodukter.

Vidare vill jag säga, att jag icke kan instämma med herr Alfred Petersson däruti, att de här föreslagna åtgärderna komma för sent. Förra hösten voro nämligen utsikterna ännu så goda för vår säd, att jag ansåg det väl tidigt att då komma med ett ingripande i detta fall. Men det är just den sena sådden och den stora risken för övervintringen som göra, att denna fråga om tillhandahållande av gödselmedel i vinter blivit så aktuell. Naturligtvis, hade vi ingripit långt förut och bestämt, att gödselmedel liksom många andra medel icke finge stiga över ett visst pris, hade det ju för lantmännen varit synnerligen fördelaktigt. Men jag vill upprepa vad jag sade i andra kammaren under remissdebatten: en av mina principer i livsmedelsfrågan är, att svenska staten icke skall bliva i livsmedelsavseende någon välgörenhetsanstalt. Det har visat sig i andra länder, där man hållit såväl livsmedel som andra produkter vid ett visst pris och där skillnaden mellan detta och produktions- eller anskaffningskostnaden betalats med mellanavgifter av staten, att ett sådant program icke i längden går att upprätthålla, ty de summor, som mellanavgifterna gå till, bliva så stora, att staten icke står ut med att betala dem.

Jag kan icke tro annat, än att man kan våga hysa det hoppet, att om staten visar våra lantmän den välviljan, om jag så må säga, att nu med ett visst anslag försöka reglera priset på artificiella gödningsmedel, lantmännen skola visa sin tacksamhet på det sätt, att de använda så mycket av konstgödsel, som de anse sig ha nytta av, på sina åkerfält, för att vi därigenom skola kunna få en ökad sädesskörd.

Ja, mina herrar, detta är en fråga, som ett statsråd icke kan taga på sitt ansvar, att den lyckas. Det är så många omständigheter, som inverka på vad resultatet av en skörd blir, att ingen kan ansvara därför, och det kan hända, att de, som icke vilja vara med om detta anslag, hava rätt. Men jag har kommit till den övertygelsen, att detta dock är den säkraste väg vi kunna gå för att få en ökad produktion, och då har jag den övertygelsen, att de 4 miljoner kronor, som här begäras av riksdagen skola kunna giva mångfaldigt igen till svenska folkets näring, hoppas jag, att kammaren är god och bifaller utskottets hemställan.

Herr Ericsson, Ollas: Herr talman! Jag begärde ordet för att giva talaren på Gävlebänken det rådet, att han icke skall kasta sten, när han själv sitter i glashus. Han talade nämligen om bristande solidaritetskänsla hos lantmännen och exemplifierade densamma och av hans anförande i övrigt framgick, att han framställde den åskådning, som mest gör sig gällande bland arbetarne. Med den erfarenhet jag har från den trakt jag tillhör, skulle jag kunna framdraga exempel på motsatsen, som jag tror den värda

talaren skulle känna sig ganska generad av att höra. Man kan förstå, att det möter svårigheter att erhålla arbetskraft i den trakt jag tillhör, när en arbetare med lätthet kan tjäna 15 kr. om dagen i skogarna. Men när det bjöds upp till 5 kr. om dagen och allting fritt vid bärgningen av en skörd, som sannerligen icke på långt när gav lantmannen själv så hög betalning, möttes man av sådana uttalanden, att jag nu icke ens vill nämna dem. När för någon tid sedan i pressen debatterades om lantbrukarnas mindre solidaritetskänsla, tänkte jag, att dessa uttalanden borde också komma i pressen, men jag för min del drog mig för att publicera desamma och under sådana förhållanden kan jag icke heller nämna dem här. Men om herr Ödlund vill höra, skall jag gärna nämna dem för honom personligen.

Ang. prisreglering å vissa gödselmedel.

(Forts.)

Vidare yttrade herr Ödlund, att han kunde vara med om antagandet av det föreliggande förslaget endast under den förutsättningen att hänsyn toges härtill vid bestämmandet av prisen å produkterna av skörden. Ja, däri ligger anledningen till *vår* tvekan om fördelen av förslaget. Vi frukta, att uppskattningen av det lämnade bidraget kommer i höst att utnyttjas på det sättet, att maximiprisen sätts långt under produktionskostnaderna. Och därför tror jag, att vi lantbrukare göra klokt uti att noga betänka oss, innan vi lämna vårt votum i frågan.

Vidare har under diskussionen framkommit åtskilligt, som vore ganska frestande att besvara, såväl från herr Petersson i Påboda som från landshövding Holmquist, men jag skall endast vidröra ett par av deras argument, och jag börjar då med landshövding Holmquist. Han sade, att det nu gäller att ordna för första halvåret 1917, och sedan få vi sörja för den övriga delen av året. Ja, det är just den politiken vi äro rädda för. Först lockas vi lägga ned all kostnad och kraft för att få en ökad sädesproduktion och sedan, under senare halvåret, när skörden är bärgad och det blir fråga om ersättning för kostnad och arbete, få vi se oss om efter den — i låga och godtyckliga maximipris.

Herr Petersson i Påboda kunde icke förstå, varför en opposition växt upp i detta fall. Jag har redan besvarat detta med det föregående.

Om man nu håller sig till själva frågan, är jag av samma uppfattning som den förste talaren framhållit och som även kom fram under remissdebatten. För vanligt enkelt bondförstånd är det bra besynnerligt, att man på sådana omvägar söker få fram intresset för en ökad sädesproduktion. Nog förefaller det vara långt lämpligare och riktigare, synnerligast nu när tullarna äro borttagna och man icke har dem att skylla på, att man låter priset regleras något så när efter den utländska marknaden. Och detta så mycket mer som staten åtagit sig att uppköpa den utländska varnsmålen och beslagtagna den inhemska, synes det vara naturligt att låta den inländska produktionen komma i åtnjutande av ungefär samma pris, som staten betalar för den importerade varan. Och så låta de nu omdebatterade fyra miljonerna följa de i ett annat sammanhang begärda tiugu-fyra miljonerna till fördelning åt de mest behövande inom landet.

Ang. prisregle-
ring å vissa
gödselmedel.
(Forts.)

Denna uppfattning kan jag icke komma ifrån, trots det konstnärliga försvar, som nu framkom från ministerbanken.

Jag skall icke längre uppehålla tiden; jag ville i alla fall, med anledning av vad här sagts, framställa dessa erinringar.

Herr Ericsson, Aaby: Endast några ord till replik. Vad först herr statsrådets anförande beträffar var det, som alltid från det hållet, mycket sakligt och välgrundat, och jag inser mycket väl och vill ytterligare betona de svåra förhållanden, under vilka regeringen fattat sina beslut. Vad herr statsrådet nämnde om ett land — jag förmodar han syftade på England — som ändrat sin livsmedelspolitik från den av mig förordade till den av svenska regeringen numera antagna, vill jag påpeka, att exempel också finnes på att man gått i motsatt riktning. England och vi kunna för övrigt näppligen jämföras. England har mindre förmåga än vi att genom egen produktion säkerställa sin befolknings behov. — Vad sekreterarens i lantbruksakademien yttrande angår är det fullkomligt riktigt, och jag tror även att dess innehåll är bekant för oss jordbrukare. Men härvidlag gäller det icke, vad som möjligen kan behövas för att giva den bästa skörden, utan frågan är: skola våra lantmän, trots höga pris, oaktat nedsättning genom statens mellankomst, lockas att använda gödningsämnen i den grad som statsrådet hoppas. Herr statsrådet yttrade till sist att han icke ville göra staten till en välgörenhetsinrättning. Jag ber att få tacka särskilt för det ordet. Jag tror att, det var ett ord i sinom tid, som är fullkomligt riktigt. Men jag fruktar att den kungl. propositionen redan tagit ett litet tuppfjät i den riktningen.

Sedermera skall jag med ett par ord vända mig mot den förste ärade talaren, som försvarade utskottets hemställan. Han opponerade sig mot att jag ansåg dessa 4 miljoner kronor vara en statssubvention. Men om staten lämnar 4 miljoner kronor till vissa yrkesgrenar för att åstadkomma en lättnad, vad är det väl annat än en statssubvention?

Den ärade representanten på Jönköpingsbanken förundrade sig särskilt över att jag ville flytta ansvaret från herr statsrådet till mera oansvariga bakom honom, och att jag vände mig mot socialister och halvsocialister. Varför han skulle taga detta så illa upp, vet jag icke. Jag vill emellertid säga, att jag icke velat flytta ansvaret. Herr statsrådet står för det, men min förebräelse står också kvar. — Den ärade talaren på Jönköpingsbanken sade vidare, att han tyckte, att det var mycket vackert sagt av mig, när jag icke ville mottaga någon gåva, men att bakom låg en önskan hos mig att komma åt mycket större belopp genom att maximiprisen skulle borttagas. Jag vill säga, att vad jag begär är att vi skola få betalt för vårt arbete och skäligen vinst, men jag begär inga drickspengar. De sakerna äro två vitt skilda ting. Det ena bör man giva, men det andra icke.

Till sist några erinringar mot den ärade representanten på Dalabanken. Han drog diskussionen i höjden och liknade min anspråkslösa reservation vid en nebulosa. Ja, en töckenbild, varur stjärnor

frångå, är icke så litet sagt. Och skall jag vara uppriktig vill jag säga, att om min reservation kan liknas vid en nebulosa, en sådan dock är bättre än den himlakropp — om vi nu skola tala om himlakroppar — som jag tänkte på ibland, när jag hörde den ärade talaren, nämligen en komet, som irrar, utan att veta, vart han går.

Ang. prisreglering å vissa godsmedel.

(Forts.)

Herr H o l m q u i s t: Herr greve och talman, mina herrar! Jag begärde ordet icke direkt för att bemöta den siste ärade talaren, utan i anledning av vad herr Ollas Ericsson i Ovanmyra yttrade.

Till äventyrs skulle någon av kammarens ledamöter kunna få det intrycket av hans anförande, att vi där uppe i Dalarne äro mindre tilltalade av den här föreliggande kungl. propositionen. Ingenting kan vara mera felaktigt. Förhållandet är nämligen det, att just Dalarne alldeles särskilt är det landskap, från vilket framställningar gjorts, att något från regeringens sida måtte vidtagas med anledning av dessa konstgödningsmedels höga pris. Jag tror sålunda, att om den ärade talaren varit med vid tillfällen, då inom länet denna fråga diskuterats och bedömts, han skulle fått det intrycket, att många jordbrukare inom länet känna sig tacksamma över vad i detta avseende gjorts.

Med anledning av min vän herr Aaby Ericssons slutinlägg vill jag säga, att den definition han uppställde på nebulosa ur astronomisk synpunkt kanske icke torde vara så alldeles riktig. Jag tror, att den är riktig så tillvida, att nebulosan är en töckenkropp, alldeles som reservationen, men »stjärnorna», som han trodde framkomma därur, torde vara en illusion. Skulle jag valt ett för hans rörliga sinne mera tilltalande astronomiskt fenomen, då hade även jag — jag erkänner det — kanske bort välja kometen.

Herr Nilsson, Johan: Jag skall endast säga några ord med anledning av vad talaren på Gävleborgsbänken yttrade. Då han klandrade den export av lantmannaprodukter, som ägt rum från landet, vill jag säga, att sådan förekommit mycket litet på senaste tiden. Den har gått så till att exportörer av en livsmedelsvara, t. ex. fläsk, måst förbinda sig att till visst pris tillhandahålla staten livsmedel av samma slag till erforderliga kvantiteter, först härefter har export tillåtits, och jag tror, att det varit till gagn för landet i dess helhet, att prisen härigenom på dylika varor kunnat hava hållits uppe. Hade detta icke varit förhållandet, hade vi säkerligen här i landet haft brist även på sådana varor. Dessutom är det min uppfattning, att varför jordbrukarna tillåtits en liten export icke så mycket varit för jordbrukets skull, utan av den orsaken, att det varit nödvändigt att ha en bytesvara att lämna ifrån sig, så att icke vårt land skulle behöva lida brist på andra nödvändiga varor.

Herr Ö d l u n d: Jag uppkallades av herr Ollas Ericssons yttrande, att jag ställt mig på arbetarnas sida, och att arbetarna icke visat någon solidaritetskänsla i förhållande till jordbrukarna. Man bör vid bedömning av den ståndpunkt de intagit ihågkomma, att

Ang. prisregle-
ring å vissa
gödselmedel.
(Forts.)

det enda de hava att sälja är deras arbetskraft. Man får heller icke undra på, om arbetarna ställt sig mindre tillmötesgående mot jordbrukarna, när de sett dessa använda spannmål på ett sätt, som gjort den oduglig till människoföda. Icke heller får man förundra sig över att arbetarna nekat att taga befattning med inlastning av spannmål för export i dessa dagar, då det råder brist inom landet. Jag tycker å andra sidan, att herr Ollas Ericsson m. fl. icke skulle vara så strama i fråga om att taga emot denna hjälp, när de under så många år tagit emot hjälp i form av tullar.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren med godkännande av den utav herr Ericsson, Aaby, och friherre Hermelin vid utlåtandet avgivna reservationen skulle avslå utskottets hemställan; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 12, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Avgåvos och bordlades följande motioner:

nr 87, av herr *Forssman*, om åvägabringande av utredning i fråga om generell naturskydd för flyttblock, grottor och jättegrutor m. m.; samt

nr 88, av herr *Ekman, Karl Johan*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om expropriation.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Ericsson Aaby</i> , fr. o. m. den 1 t. o. m. den 10 nästk. febr.,					
» <i>von Meutzer</i>	»	»	2	»	10
» <i>Lagerkvist</i>	»	»	2	»	11

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,31 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 1 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr vice talmannen.

Företogs val av tre supplanter i kammarens första tillfälliga utskott.

Därvid avlämnades 122 valsedlar, som godkändes och efter parti-beteckning ordnades i två särskilda grupper så, att en grupp bildades av 69 valsedlar med överskrift »nationella partiet» och en andra grupp av 53 valsedlar med överskrift »liberala samlingspartiet».

Härpå bestämdes till den utsträckning, som för utseende av föreskrivet antal suppleanter var nödigt, för vardera gruppen ordningen mellan namnen å gruppens valsedlar, och blevo därvid med iakttagande av härför stadgade grunder namnen uppförda så, som här efteråt sägs:

För »nationella partiet» uppfördes såsom

nr 1 herr Göransson,

» 2 » Hulting,

vilka två namn i denna följd upptagits å gruppens alla valsedlar.

För »liberala samlingspartiet» uppfördes

herr Gelin,

vilket enda namn förekom å gruppens alla valsedlar.

Härefter vidtogs enligt givna bestämmelser fördelningen av platserna mellan de båda valsedelgrupperna, och befunnos därvid nedannämnda personer hava blivit till suppleanter i utskottet valda i följande ordning:

herr Göransson från »nationella partiet»,

» Gelin » »liberala samlingspartiet»,

» Hulting » »nationella partiet».

Anställdes val av tre suppleanter i kammarens andra tillfälliga utskott.

Därvid avlämnades 120 valsedlar, som godkändes och efter parti-beteckning ordnades i två särskilda grupper så, att en grupp bildades av 68 valsedlar, med överskrift »nationella partiet» och en andra grupp av 52 valsedlar med överskrift »liberala samlingspartiet».

Härpå bestämdes till den utsträckning, som för utseende av föreskrivet antal suppleanter var nödigt, för vardera gruppen ordningen mellan namnen å gruppens valsedlar, och blevo därvid med iakttagande av härför stadgade grunder namnen uppförda så, som här efteråt sägs:

För »nationella partiet» uppfördes såsom

nr 1 herr Permansson,

» 2 » Norman,

vilka två namn i denna följd upptagits å gruppens alla valsedlar.

För »liberala samlingspartiet» uppfördes

herr Hedenström,

vilket enda namn förekom å gruppens alla valsedlar.

Härefter vidtogs enligt givna bestämmelser fördelningen av platserna mellan de båda valsedelgrupperna, och befunnos därvid nedannämnda personer hava blivit till suppleanter i utskottet valda i följande ordning:

herr Permansson från »nationella partiet»,

» Hedenström » »liberala samlingspartiet»,

» Norman » »nationella partiet».

Ang. återtagande av en väckt motion.

Föredrogs herr *Forssmans* motion, nr 87, om åvägabringande av utredning i fråga om generell naturskydd för flyttblock, grottor och jättegrytor m. m.

Herr *Forssman*: På förekommen anledning anhåller jag att få återtaga min motion.

Denna anhållan bifölls, varpå motionen återtoges av motionären.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet den av herr *Ekman, Karl Johan*, väckta motionen, nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om expropriation.

Ang. fråga av vilket utskott en väckt motion bör behandlas.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 9, med anledning av remiss från andra kammaren av en utav herr A. Törnkvist väckt motion.

Nu föredragna memorial hade följande lydelse:

»Till statsutskottet har från riksdagens andra kammare blivit remitterad en av herr *A. Törnkvist* väckt motion (nr 72), däri hemställts, att riksdagen måtte besluta tillerkänna järnvägsarbetaren *Erik Johan Eriksson* i Göteborg som ersättning för skada (hel invaliditet) till följd av olycksfall i arbetet för statens järnvägar en årlig livränta av 800 kronor, att utgå från dag då sjukavlöningen upphör att utgå.

Ang. fråga av vilket utskott en väckt motion bör behandlas.
(Forts.)

Då förevarande motion avser en pensionsfråga och således ej utgör föremål för statsutskottets behandling, får statsutskottet, med stöd av § 7 i de för riksdagen gällande reglementariska föreskrifter, hemställa, att herr *Törnkvists* ovanberörda motion må till andra kammaren återlämnas.»

Herr *S w a r t z*: Jag tillåter mig anhålla, att kammaren måtte bifalla statsutskottets hemställan. med förklarande att motionen i fråga bör remitteras till bankoutskottet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande memorial hemställt med förklarande att ifrågasvarande motion borde överlämnas till bankoutskottet.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be- myndigande för Kungl. Maj:t att besluta om vissa postavgifter; och nr 2, i anledning av väckt motion om ändring i 23 § förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets memorial, nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Ostling* under tio dagar från och med den 5 innevarande februari.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag, varefter kam- marens sammanträde avslutades kl. 3,20 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.